

УДК 330.322:669

Небилиця В.С.
студент

Шосткинського інституту
Сумського державного університету

Пригара І.О.
кандидат економічних наук,
Шосткинський інститут
Сумського державного університету

Новикова І.В.
кандидат економічних наук,
Шосткинський інститут
Сумського державного університету

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто основні підходи до оцінки інвестиційної привабливості галузі. Детально описано методику та методологію здійснення оцінки інвестиційної привабливості об'єкта інвестування в галузевому розрізі. Також здійснено оцінку інвестиційної привабливості металургійної галузі України та запропоновано шляхи і напрями підвищення її рівня.

Ключові слова: інвестиційна привабливість галузі, галузь, інвестування, оцінка інвестиційної привабливості, розвиток галузей.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены основные подходы к оценке инвестиционной привлекательности отрасли, а также детально описана методика и методология проведения оценки инвестиционной привлекательности объекта в отраслевом разрезе, проведена оценка инвестиционной привлекательности металлургической отрасли Украины и предложены пути и направления повышения ее уровня.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность отрасли, отрасль, инвестирование, оценка инвестиционной привлекательности, развитие отраслей.

ANNOTATION

The article considers the main approaches to assessing the investment attractiveness of the industry, and also describes in detail the methodology and methodology for assessing the investment attractiveness of the facility in the sectoral context, assessed the investment attractiveness of the Ukrainian metallurgical industry, and proposed ways and directions to improve its level.

Key words: investment attractiveness of the industry, industry, investment, valuation.

Постановка проблеми. Залучення інвестицій у певну галузь економіки України є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в нашій державі та покращення добробуту населення.

Металургія є однією з базових галузей української економіки: протягом останніх років сталеливарні підприємства забезпечували понад 20% вітчизняного промислового виробництва. Саме від розвитку цієї галузі залежить динаміка основних макроекономічних показників нашої країни. Це основна експортна галузь та головне джерело надходження іноземної валюти в Україну, що дає змогу Національному банку накопичувати валютні резерви, а уряду – виконувати бюджет. Проте слід зазначити, що світова фінансово-економічна криза внесла суттєві

корективи у подальший розвиток як світової, так і вітчизняної металургійної галузі. Основним важелем в цьому разі є низький технологічний рівень українського металургійного виробництва, відсутність збалансованого розвитку національної промисловості, що приводить до відсутності внутрішніх ринків збуту металопродукції та високої залежності від зовнішніх каналів збуту тощо. З метою забезпечення сталого розвитку країни постає проблема оцінки конкурентоспроможності галузей вітчизняної промисловості, розроблення заходів щодо її підвищення. Безумовно, в умовах недостатності власних засобів для реорганізації виробництва виникає необхідність у пошуку альтернативних джерел фінансування інвестиційних проєктів. Оскільки кожен інвестор зацікавлений у вкладанні коштів у перспективні, прибуткові проєкти, необхідним є підвищення рівня інвестиційної привабливості вітчизняної економіки (зокрема, її металургійної галузі).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук шляхів підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств постійно перебуває в центрі уваги іноземних та вітчизняних учених-економістів, серед яких найвагоміший внесок зробили О.І. Амоша, О.М. Анісімова, С.С. Аптекар, І.Т. Балабанов, І.О. Бланк, І.П. Булеев, Л.Дж. Гітман, В.М. Гриньова, А.Ф. Гойко, В.М. Гриньова, А.П. Дука, Я.І. Єлейко, М.Г. Чумаченко та інші. Проте багато проблем комплексної оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств і, зокрема, підприємств металургійної галузі, залишаються невирішеними у зв'язку з тим, що практичне застосування такого сучасного інструменту пов'язане з певними труднощами, а також потребує врахування специфіки металургійного виробництва – сфери та масштабів його діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження тенденцій розвитку металургійної галузі, оцінка конкурентоспроможності української металургії та пошук шляхів підвищення її ін-

вестиційної привабливості з метою залучення додаткових джерел фінансування інноваційного розвитку галузі.

Для досягнення поставленої мети були виконані такі завдання:

1. Досліджено тенденції світового та вітчизняного виробництва металургійної продукції.

2. Виділено фактори впливу на конкурентоспроможність вітчизняної металургійної галузі.

3. Запропоновано модель оцінки інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування.

4. Проаналізовано рівень інвестиційної привабливості української металургії та країни загалом.

5. Запропоновано заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості галузі.

6. Виокремлено напрями модернізації вітчизняної металургії з метою підвищення її конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з методикою оцінки інвестиційної привабливості об'єкта інвестування спочатку розглянемо інвестиційну привабливість України загалом.

Варто зазначити, що за розрахунками Європейської бізнес-асоціації в січні 2017 року індекс інвестиційної привабливості України зріс до 3,08 пунктів порівняно з 2,2 п. в листопаді 2016 року (рис. 1.) [1].

Як свідчить аналіз оцінок інших агенцій, інвестиційні ризики в Україні залишаються досить високими. За даними аналітичного звіту лондонської компанії «Credit Market Analysis», Україна входить до числа країн із найбільш високим ризиком вкладення інвестицій [2], а також, згідно з результатами дослідження «The Economist», наша держава займає 70-те місце із 82 країн у рейтингу підприємницької привабливості на 2014–2017 рр. [3].

У глобальному індексі конкурентоспроможності інвестиційний складник враховується у трьох основних групах показників, таких як втрати бізнесу від недосконалих правил щодо ПП; надійність захисту інвестора; ПП та передача технологій [4]. Місце України за першим показником піднялось із 113 у 2012 (зі 114 країн) до 123 у 2014 році (зі 131 країни). За другим показником місце України не змінилося, за третім показником її місце зросло зі 108 у 2012 (з 114 країн) до 106 у 2014 році (зі 131 країни). Проте інвестиційна позиція України залишається невисокою, що негативно впливає на рівень її конкурентоспроможності. Упродовж 2012–2014 років показник інвестиційної свободи залишається на рівні 30, що свідчить насамперед про відсутність зрушень у цій сфері, а також про існування дискримінаційного інвестиційного режиму з високим рівнем корупції та бюрократії [4].

На другому етапі оцінки інвестиційної привабливості підприємств металургійної промисловості з метою врахування пріоритетності показників у кожній конкретній ситуації оцінки доцільно за-

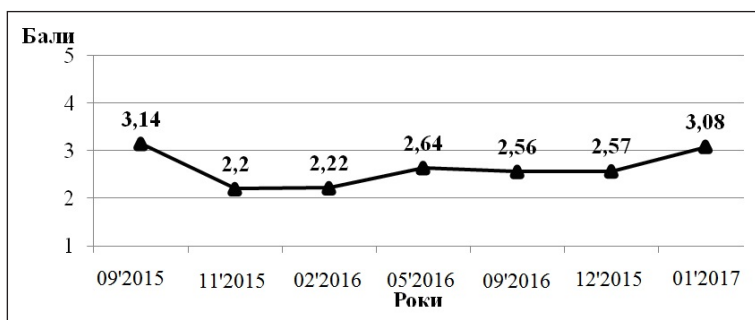

Рис. 1. СБА-індекс інвестиційної привабливості України за 5-бальною шкалою

стосовувати експертну оцінку, яка врахує вподобання потенційного інвестора щодо вибору об'єкта інвестування. Водночас варто зазначити, що в умовах фінансово-економічної кризи під час визначення інвестиційної привабливості підприємства необхідно враховувати вплив змінних зовнішніх факторів, таких як нестабільність економіки та високий ступінь ризикованості і непередбачуваності подій тощо. Низка факторів, спричинених фінансово-економічною кризою, не лише позначилася на здатності виконувати поточні зобов'язання підприємств, але і стала основною причиною згортання інвестиційної діяльності, зокрема:

1. Погіршення фінансового стану підприємств. За 2016 рік фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування металургійних підприємств становить 9,6 млрд грн збитків порівняно з 6,7 млрд грн прибутку за 2015 рік [5];

2. Різке зменшення рівня прибутковості за досить високого рівня собівартості виробництва спричинили зниження показника рентабельності виробництва металургійної галузі та, як наслідок, інвестиційної привабливості. Дохід від реалізації продукції у 2016 році знизився на 31,03% порівняно з 2015 роком. Рентабельність за січень – вересень 2016 року становила 2,3% порівняно з 5,2% у 2015 році [5].

3. Скорочення позичкових ресурсів: національних – через кризу ліквідності та підвищення вартості запозичень, зовнішніх – внаслідок розвитку фінансової кризи.

Як наслідок, обсяги інвестицій у металургію України у 2015 році зменшилися на 15% щодо відповідного періоду 2016 року. Хоча варто зазначити, що в 2016 році спостерігається незначне збільшення цього показника на 12,4% [5].

Україна, за прогнозами UNCTAD, залишається в переліку 30 країн, перспективних для залучення капіталу. Слабо розвинена інфраструктура, а також низькі ціни на українські активи є привабливими факторами для інвестора. Металургійний комплекс є третьою галуззю, яка буде приваблива для стратегічних інвесторів, в основному це будуть операції з консолідації активів, а також приватизації Криворізького гірничозбагачувального комбінату окиснених руд [6].

Причини і мотиви інвестора різні, відповідно, відрізняються і способи залучення інвестицій. Встановлено, що формування

інвестиційних передумов і мотивів до інвестування залежить від чинників впливу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Відповідно до чинників впливу, що мають постійний характер дії, змінюються і цілі інвестування [7]. До 2015 року на металургійних підприємствах України спостерігалася тенденція до розширення обсягів виробництва, починаючи з 2017 року вітчизняні виробники змінюють пріоритети в інвестуванні в напрямі підвищення ефективності. Модернізація виробничих потужностей є пріоритетним завданням металургійних підприємств України, в протилежному разі вони не зможуть утримати свої конкурентні позиції на світовому ринку металів.

Щодо конкурентних позицій української металургії варто зазначити, що за рейтингом World Steel Association (WSA) Україна займає 8 місце в світі серед найбільших виробників сталі (рис. 2). Зокрема, з початку 2017 року обсяги виробництва сталі в світі починають зростати і станом на 01.04.2017 року становили 342,4 млн т, що на 22,2% вище за показник відповідного періоду 2016 року. За підсумками перших трьох місяців 2017 року зростання виробництва сталі спостерігалася у всіх регіонах світу і порівняно з аналогічним періодом попереднього року становило: у ЄС – 37%, у СНД – 17,8%, у Північній Америці – 53,8%, у Південній Америці – 38,9%, в Африці – 15%, на Близькому Сході – 13,7%, в Азії – 27,0%, в Океанії – 69,8%.

Таким чином, для того, щоб зберегти свої позиції та забезпечити конкурентні переваги продукції, що виробляється вітчизняними металургійними підприємствами, необхідно підвищувати свою інвестиційну привабливість.

Для того щоб отримати конкурентні переваги в інвестиційній сфері, металургійним підприємствам необхідно впроваджувати сучасні технології та передові моделі забезпечення якості продукції. Використовувати консервативні схеми розливу сталі у великі злитки з подальшим їх перекатом у заготовку сьогодні неефективно. З розвитком технічного прогресу провідні металургійні підпри-

ємства впроваджували технологію безперервного розливу сталі. За даними World Steel Association, у 2015 році частка розливу сталі неперервним способом становила 93,1% від загального світового об'єму виробництва. Проте Україна займає одну з останніх позицій в рейтингу держав, що використовують цей спосіб розливу [8]. Значна частка українських підприємств використовує мартенівський спосіб виплавки сталі, що є однією з головних проблем металургійної промисловості України. Більшість розвинених країн відмовились від цієї технології 20–30 років тому. Наслідком використання неефективних технологій та застарілого обладнання є значне скорочення марочного і розмірного сортаментного ряду продукції, зменшення обсягів виробництва високотехнологічної продукції, а для розширення експорту підприємства перейшли на збільшення виробництва напівфабрикатів [9].

Енергоємність, сумарні енерговитрати на виробництво чавуну, сталі і прокату на українських металокombінатах приблизно на 30% вищі, ніж на сучасних підприємствах країн Євросоюзу, а також Індії та Китаю [9]. З урахуванням зростання цін на сировину (вугілля, залізну руду) й енергоресурси підприємствам необхідно підвищувати ефективність виробництва, скорочувати обсяги споживання дорогого коксу і газу, реалізовувати проекти, спрямовані на зниження собівартості готової продукції. Терміни окупності проектів, що спрямовані на підвищення ефективності, в 1,5–2 рази нижчі, ніж у проектів із розширення виробничих потужностей (2,5–4 та 5–6 років відповідно) [10].

Головним напрямом модернізації стане впровадження установок пиловугільного вдування палива, установка машин неперервного лиття заготовок (МНЛЗ), будівництво електростанцій, що працюють на доменному чи коксовому газі. Найбільш масштабні проекти, які планують впровадити на металургійних підприємствах України, – будівництво киснево-конвертерних цехів (які мають замінити існуючі мартенівські), введення в експлуатацію установок пиловугільного вдування палива в доменні печі. В умовах недостатності власних джерел фінансування необхідно залучати іноземні інвестиції, що дадуть змогу реалізувати заплановані підприємствами проекти та відповідно підвищать ефективність функціонування вітчизняної металургії.

У державних програмах розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу визначаються в основному такі основні завдання, як реалізація інноваційної моделі розвитку галузі, створення нового високоефективного обладнання та технологій, що забезпечать виробництво конкурентоспро-

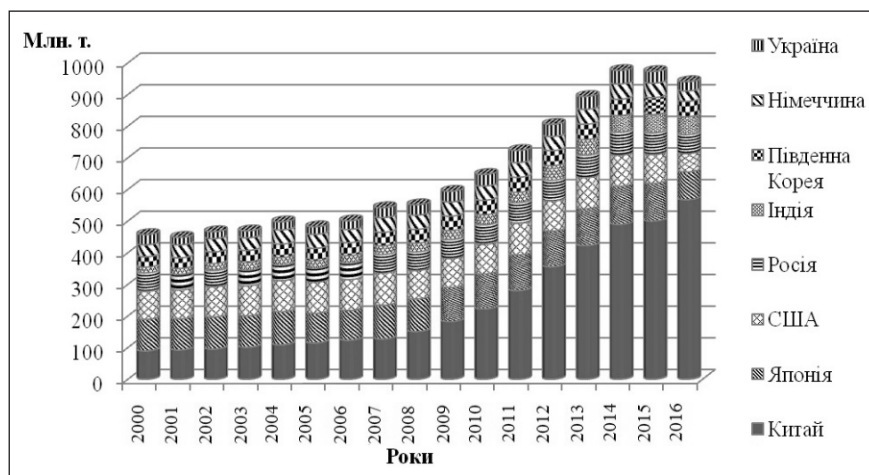

Рис. 2. Обсяги виробництва сталі найбільшими світовими виробниками

можної продукції; структурна перебудова підприємств галузі, підвищення ефективності використання виробничих потужностей; створення та впровадження у виробництво принципово нових наукоємних та ефективних технологій тощо.

Впровадження таких заходів дійсно підвищило б рівень конкурентоспроможності галузі та забезпечило її переорієнтацію на виробництво високотехнологічної продукції. Для досягнення поставлених завдань держава має застосовувати інструменти впливу та стимулювати підприємства, що знаходяться у приватній власності, які більшою мірою зацікавлені у збільшенні власного прибутку, а не розвитку галузі та економіки країни загалом.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, одним із головних завдань, що стоять перед інвестором, є вибір об'єкта інвестування компаній і фірм тих галузей, що мають найкращі перспективи розвитку і можуть забезпечити найбільш високу ефективність інвестицій. Це стосується і вибору напрямів капітальних вкладень, і придбання приватизованих об'єктів, і покупки акцій. Основою такого вибору є оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості галузей (підгалузей) економіки.

Чорна металургія України є однією з головних експортних галузей вітчизняної економіки, що забезпечує 20% промислового виробництва та 30% експорту. За результатами проведеного дослідження виокремлено основні проблеми розвитку галузі: високий рівень експортної залежності; використання застарілого обладнання та технологій і, як наслідок, висока енерго- та матеріалоємність виробництва; недостатність власних коштів для докорінної модернізації виробництва тощо. Вирішення наведених проблем підштовхує власників підприємств до пошуку джерел фінансування масштабних інвестиційних проектів, найбільш реальними з яких є іноземні інвестиції.

Науковою новизною є запропонована модель оцінки інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування, яка включає три блоки: на макrorівні – визначення інвестиційної привабливості країни на основі рейтингової системи оцінок держави за даними міжнародних організацій; на мезорівні – оцінка перспектив і можливостей галузей промисловості та регіонів, що полягає в забезпеченні найбільш високої ефективності використання інвестицій; на мікрорівні – визначення найбільш перспективного підприємства галузі з метою його інвестування.

Систематизовано критерії оцінки інвестиційної привабливості галузі. Зокрема, виділено такі групи критеріїв, як характеристики економіко-географічного, природно-ресурсного потенціалу; трудовий, економічний, інфраструктурний, науково-технічний потенціал; інвестиційні переваги; рівень інвестиційного ризику, які складаються з низки більш дрібних показників. На основі запропонованого підходу зроблено оцінку інвестиційної привабливості металургійної галузі України.

З метою вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної металургії доцільно, застосовуючи досвід зарубіжних країн, використовувати системний підхід до державного регулювання розвитку металургійної галузі, зокрема, надаючи державні дотації та пільги, встановлювати вимоги до ведення підприємницької діяльності суворо за ринковими правилами, підтримуючи рівень соціальних стандартів і постійно модернізувати своє виробництво.

Подальшого дослідження потребує розроблення механізму контролю використання бюджетних коштів, наданих металургійним підприємствам з метою реорганізації їх виробництва (у вигляді дотацій та пільгового режиму оподаткування) за цільовим призначенням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. ЄБА індекс інвестиційної привабливості / Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації.
2. Мешко Н.П. Інвестиційний клімат та сучасні тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні / Н.П. Мешко, М.С. Ганкіна // Матер. II Межд. науч.-практ. интернет-конф. «Проблемы формирования новой экономики XXI века» 25–26 декабря 2016 г.
3. Козлова В.В. Сучасний стан та перспективи інвестування в основний капітал промислових підприємств України / В.В. Козлова // Економічний простір. – 2009. – № 23/2. – С. 56–65.
4. Ліщук В.І. Інвестиційний фактор конкурентоспроможності економіки України: регіональні аспекти / В.І. Ліщук, Т.М. Вісина, А.Т. Московчук // Матер. II Межд. науч.-практ. интернет-конференц. «Проблемы формирования новой экономики XXI века» 25–26 декабря 2016 г.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Петрашко І. В які галузі прийдуть інвестиції найближчим часом ресурс / І. Петрашко // Ділова Україна. – 2016.
7. Горова О.А. Стан інвестиційної привабливості металургійних підприємств / О.А. Горова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2015. – № 5.
8. Скоробогатова Н.Є. Оцінювання інвестиційного проекту на основі системи збалансованих показників / Н.Є. Скоробогатова // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: 36. наук. пр. – Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2008. – Вип. 5(18). – Т. 2. – С. 204–214.
9. Мазур В. Металлургия Украины: состояние, конкурентоспособность, перспективы / В. Мазур // Укррудпром. – 2010 г.
10. Смирнов А. У последней черты / А. Смирнов // Укррудпром. – 2010 г.

REFERENCES

1. EBA Investment Attractiveness Index / Official Website of the European Business Association.
2. Meshko N.P. (2016), "Investment climate and current trends of investment activity in Ukraine", [Problems of Formation of the New Economy of the 21st Century] December 25-26, 2016.
3. Kozlova V.V. (2009). "Current state and prospects of investing in fixed assets of industrial enterprises of Ukraine", Economic space, vol. 23/2. – pp. 56–65.

4. Lischuk V.I. (2016), "Investment factor of the competitiveness of Ukraine's economy: regional aspects", [Problems of the formation of a new economy of the XXI century] December 25–26.
5. Official site of the State Statistics Committee of Ukraine. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Petrashko I. (2016) "What industries will invest in the near future resource", Business of Ukraine, 5.
7. Horova O.A. (2015) "The state of investment attractiveness of metallurgical enterprises", Herald of the East Ukrainian National University Volodymyr Dahl, no 5.
8. Kkorobogatova N.E. (2008), " Estimation of the investment project on the basis of the system of balanced indicators" , Economic sciences. Series "Economics and Management": Assoc. sciences Ave. – vol. 5(18), pp. 204–214 .
9. Mazur V. (2010), "Metallurgy of Ukraine: state, competitiveness, prospects" M. // Ukrudprom.
10. Smirnov A. (2010), "In the last line", Ukrudprom.

Nebilytsia V.S.

Student,

Shostka Institute of Sumy State University

Pryhara I.O.

Candidate of Economic Sciences,

Shostka Institute of Sumy State University

Novykova I.V.

Candidate of Economic Sciences,

Shostka Institute of Sumy State University

EVALUATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF INDUSTRIES ON THE EXAMPLE OF THE METALLURGICAL INDUSTRY OF UKRAINE

Metallurgy is one of the basic branches of the Ukrainian economy: in recent years, steel companies provided more than 20% of domestic industrial production. It is the development of this industry that the dynamics of the main macroeconomic indicators of our country depends on. This is the main export branch and the main source of foreign currency inflows to Ukraine, which enables the National Bank to accumulate foreign exchange reserves and the government to execute its budget. The main leverage, in this case, is the low technological level of Ukrainian metallurgical production, the lack of balanced development of the national industry, which leads to the absence of domestic markets for the sale of metal products and high dependence on external sales channels, etc. In order to ensure sustainable development of the country, there is a problem of assessing the competitiveness of domestic industries, developing measures to increase it.

In the global competitiveness index, the investment component is counted in three main groups of indicators: the loss of business from imperfect FDI rules; reliability of investor protection; FDI and technology transfer. At the second stage of assessing the investment attractiveness of metallurgical enterprises in order to take into account the priority of indicators in each particular case, it is advisable to apply an expert assessment that will take into account the preferences of a potential investor in choosing an investment object. At the same time, it should be noted that in the context of the financial and economic crisis, when determining the investment attractiveness of an enterprise, it is necessary to take into account the impact of changing external factors, such as: instability of the economy and high degree of riskiness and unpredictability of events, etc. A number of factors caused by the financial and economic crisis affected not only the ability to fulfil current obligations of enterprises but became the main reason for the curtailment of investment activity. The reasons and motives of the investor are different, and respectively, there are different ways of attracting investment. It is established that the formation of investment prerequisites and motives for investing depends on factors influencing the external and internal environment of the enterprise. In accordance with the factors of influence that have a permanent character of action, the whole investment also changes. Therefore, in order to maintain its position and ensure the competitive advantages of products manufactured by domestic metallurgical enterprises, it is necessary to increase their investment attractiveness.

In order to solve the problem of increasing the competitiveness of domestic metallurgy, it is expedient to use a systematic approach to the state regulation of the development of the metallurgical industry, in particular, by providing state subsidies and benefits, to establish requirements for conducting business activities strictly according to market rules, maintaining the level of social standards and constantly modernizing its production. Further research will require the development of a mechanism for monitoring the use of budget funds provided to metallurgical enterprises with a view to reorganizing their production (in the form of subsidies and preferential tax treatment) for the intended purpose.

Thus, one of the main tasks facing the investor is the choice of the investment object of companies and firms of those industries with the best prospects of development and can provide the highest investment efficiency.